

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію
Дирди Ірини Анатоліївни
«Розвиток полікультурної компетентності іноземних студентів на основному
етапі навчання української мови»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова)

Зміни в економічній і соціальній сферах суспільства, інтеграція України у світовий простір, змога отримувати та надавати освітні послуги представникам інших країн сприяють посиленню уваги до міжкультурної комунікації як складника гармонійного співіснування держав та індивідів. Сучасна особистість має бути не лише досвідченим фахівцем, а й умілим співрозмовником, здатним налагодити продуктивні взаємини з представниками інших країн, плідно працювати в умовах полікультурного світу на засадах діалогу культур. Вагомим чинником розвитку людства в умовах глобальної міжкультурної взаємодії залишається здатність до розуміння іншої культури, формування продуктивних взаємовідносин між країнами, національностями та релігійними групами. Упродовж багатьох років Україна надає освітні послуги громадянам іноземних держав, тому закономірно постає необхідність посилення культурного складника в освіті задля підготовки фахівців до міжкультурного спілкування, толерантного ставлення до представників інших культур.

З огляду на сказане дисертаційна робота І. А. Дирди є науково і практично актуальною поміж сучасних педагогічних досліджень та пов'язана з науковою проблематикою кафедри інженерної педагогіки та мовної підготовки Криворізького національного університету «Навчання української мови як іноземної на компетентнісній основі» (державний реєстраційний номер 0116U00178) та з держбюджетною темою кафедри української мови Криворізького державного педагогічного університету «Лінгвальний простір духовного коду» (державний реєстраційний номер 0114U003453).

Аналіз дисертації І. А. Дирди дозволяє констатувати, що основні наукові положення роботи презентовано переконливо й послідовно, висновки ґрунтуються на результатах власних досліджень здобувача.

Наукова новизна дослідження визначається основними результатами, одержаними дисертанткою, а саме:

1) витлумачено базові поняття дослідження «полікультурна компетентність іноземних студентів», «полікультурна компетентність іноземних студентів під час навчання української мови»;

2) теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено методику розвитку полікультурної компетентності студентів-іноземців на основному етапі навчання української мови;

3) схарактеризовано критерії, показники, рівні сформованості полікультурної компетентності іноземних студентів;

4) уточнено сутність базового поняття дослідження «компетентнісний підхід до навчання української мови іноземних студентів»; уточнення полягає у виокремленні компонентів: мотиваційно-цільового, пізнавального, дієвого, рефлексивного;

5) дістали подальшого розвитку змістові й технологічні аспекти навчально-методичного супроводу навчання української мови як іноземної; розвиток полягає у визначенні специфічних принципів: автентичності, діалогу культур, ситуативної організації навчання, апроксимації.

Практична значущість одержаних результатів дослідження І. А. Дирди полягає в теоретичному обґрунтуванні та впровадженні у процес навчання української мови як іноземної методики розвитку полікультурної компетентності, що сприяє ефективній підготовці іноземних студентів до міжкультурного діалогу у професійній та соціальній сферах, вдосконаленню змісту програм із навчальної дисципліни.

Автор дисертаційної роботи розробила й апробувала навчальний посібник «Полікультурна освіта студентів-іноземців», побудований на основі створеної методики з використанням текстів, лексико-граматичних, мовленнєво-комунікативних вправ, завдань на трансформацію тексту, створення презентацій, проектів, що сприяють розвитку полікультурної компетентності іноземних студентів та формуванню досвіду міжкультурного взаємодії.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес ЗВО України (ДВНЗ «Криворізький національний університет», Криворізький державний педагогічний університет, Донецький національний університет економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського, Херсонський державний університет, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»).

Дисертація структурована відповідно до вимог ДАК МОН України до таких праць, вона складається з анотації двома мовами, списку

опублікованих праць дисертантки, вступу, трьох розділів, списку використаних джерел та додатків.

У вступі обґрунтовано актуальність дослідження; зв'язок із науковими програмами; визначено мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження; розкрито наукову новизну та практичне значення одержаних результатів; наведено дані щодо впровадження результатів дослідження.

Схвальними є розроблені теоретичні засади розвитку полікультурної компетентності іноземних студентів у процесі навчання української мови, де презентовано сучасні тенденції мовної освіти громадян інших держав в Україні. Аналіз теоретичних напрацювань із питань полікультурної освіти дав змогу уточнити базове поняття дослідження «компетентнісний підхід до навчання української мови як іноземної» та витлумачити терміни «полікультурна компетентність іноземних студентів» та «полікультурна компетентність іноземних студентів під час навчання української мови».

Докладне вивчення шляхів адаптації іноземних студентів до нового соціального й освітнього середовища уможливило висновок, що цей процес є результатом взаємовпливу чинників (психологічного, соціокультурного, педагогічного), під час якого іноземні громадяни змушені долати психологічні, соціальні, моральні бар'єри, опанувати нові види діяльності й форми поведінки. Дослідниця зазначає, що виховання толерантності, як засобу взаємозбагачення, визнання різноманітності народів, етносів, формування навичок діалогу культур, є ключовим напрямом освіти іноземців.

Автор цілком правомірно вважає, що одним із найважливіших механізмів соціалізації іноземних громадян є стереотипізація, оскільки стереотипи слугують опорою для інтерпретування дій партнера у спілкуванні.

З опертям на нормативно-правову базу та напрацювання лінгводидактів дослідниця аргументує необхідність упровадження компетентнісного, особистісно орієнтованого, діяльнісного, комунікативного, культурологічного та полікультурного підходів як таких, що сприяють формуванню полікультурної компетентності, навчають толерантності й терпимості до представників інших народів, формують стійку навчальну мотивацію з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей студентів.

Ураховуючи, що полікультурна компетентність іноземних студентів охоплює знання про культуру народів, навички культурного самоаналізу, міжкультурної взаємодії, здатність передбачати результати культурної інтеракції Ірина Анатоліївна виокремлює такі її компоненти: мотиваційно-цільовий, пізнавальний, дієвий, рефлексивний.

У роботі належним чином схарактеризовано доцільність упровадження загальнодидактичних, лінгводидактичних (комунікативний, концентризму, текстоцентризму, ураховання рідної мови) та специфічних (автентичності, діалогу культур, ситуативної організації навчання, апроксимації) принципів. Підтверджено продуктивність таких методів навчання: метод читання, прямий, свідомо-практичний, свідомо-зіставний, комунікативний, що сприяють осмисленому оволодінню знаннями.

Значний інтерес становить система вправ, запропонованих дисертанткою: прелімінарні, лексико-граматичні та комунікативно-мовленнєві, які спрямовані на діагностування та усунення труднощів, актуалізацію та систематизацію знань про мову та активізацію набутих навичок безпосередньо під час комунікативного акту.

Ірина Дирда ретельно аналізує стан розробленості проблеми розвитку полікультурної компетентності іноземних студентів у навчанні української мови. Вивчено навчально-методичне забезпечення з української мови як іноземної, визначено критерії, показники та рівні розвитку полікультурної компетентності студентів-іноземців. Аналіз змісту нормативно-правового та навчально-методичного забезпечення дав змогу визначити, що у процесі навчання іноземних студентів значну увагу акцентовано на поглиблені знань із мови та формуванні мовної та мовленнєвої компетентностей, здатності практично використовувати набуті уміння у всіх видах мовленнєвої діяльності. Попри те значним недоліком, за словами здобувача, є відсутність лінгвокраїнознавчого коментаря до слів чи фраз, які не мають еквівалента у рідній мові студентів, обмежене використання культурно-маркованої лексики, знання якої необхідне не тільки задля збільшення словникового запасу а й для запобігання конфліктних ситуацій, розвитку полікультурної обізнаності, позбавлення соціокультурних стереотипів.

Ураховуючи думки сучасних дослідників щодо критеріїв сформованості полікультурної компетентності І. А. Дирда пропонує чотири критерії: мотиваційно-ціннісний, когнітивний, поведінково-діяльнісний та аксіологічний. Особливу увагу зацентовано на ціннісному й аксіологічному

критеріях оскільки полікультурна компетентність передбачає не лише знання іншої культури та вміння ними послуговуватися, а й здатність розуміти природу духовних, моральних, естетичних цінностей, їх зв'язок та вплив на поведінку представників іншої культури.

Відповідно до визначених критерії встановлено рівні сформованості полікультурної компетентності: елементарний, середній, достатній, високий.

Викликають особливий інтерес методики, укладені психологами, для виявлення стану сформованості полікультурної компетентності іноземних студентів (визначення рівня сформованості мотивів та цінностей (Т. Ільїна), методика «Незавершених речень» (Ж. Ньютен, О. Орлов), методика діагностування індексу толерантності (Г. Солдатова, О. Кравцова).

Логічно описано програму та зміст експериментального дослідження, розроблено методику розвитку полікультурної компетентності, інтерпретовано результати педагогічного експерименту.

Окремо варто наголосити на методиці формування компонентів полікультурної компетентності. До кожного зі складників ретельно дібрано вправи, спрямовані на поглиблення полікультурної поінформованості, формування умінь і навичок знаходити й розпізнавати інформацію з культурознавчим тлом, розвиток логічного і творчого мислення. Послідовно уведені вправи («намалюй плакат», «синквейн», «склади бластер», «підготуй виступ») мотивують до створення власного висловлення, створюють атмосферу спілкування; систематизацію полікультурних знань на основі автентичних текстів ілюстровано лексико-граматичними вправами та мовленнєво-комунікативними, що передбачають застосування набутих знань, розвиток умінь рефлексувати власну діяльність і поведінку.

Результати експериментального навчання засвідчують позитивну динаміку змін у стані сформованості полікультурної компетентності, що забезпечило підвищення мотивації до пізнання інших культур, знизило рівень несприйняття соціокультурних відмінностей у представників інших народів.

Висновки, презентовані Іриною Анатоліївною, чітко й повно розкривають результати дослідження відповідно до поставлених у роботі завдань. Логіка, послідовність викладу та доказовість наукових положень надають дослідженню цілісності та завершеності.

Автореферат дисертації вичерпно передає ключові здобутки дослідження, розкриває актуальність проблематики, теоретико-методологічні засади, теоретичне й практичне значення та наукову новизну.

Основні теоретичні положення та результати дисертаційної роботи відображено у 21 праці, із них: 1 навчальний посібник «Полікультурна освіта студентів-іноземців», 6 статей у наукових фахових виданнях України; 2 статті в зарубіжних виданнях; 4 публікації в інших наукових виданнях; 8 тез конференцій.

Водночас із високою позитивною оцінкою дисертаційної роботи висловлюємо такі рекомендації, що мають дискусійний характер:

1. Позитивно оцінюючи впровадження експериментальної методики розвитку полікультурної компетентності, доцільно зауважити, що дисертація виграла б, якби здобувач більш широко розглянула зарубіжний досвід навчання іноземних студентів у руслі полікультурної компетентності, а також визначила спільні та відмінні особливості розвитку означеної компетентності в іноземних студентів в інших країнах.

2. У запропонованій методиці докладно описано вправи для розвитку полікультурної компетентності, які передбачають формування досвіду плідної взаємодії з представниками різних національностей на засадах культурологічного досвіду. Однак, з нашого погляду, доцільно було б запровадити завдання, що моделюють різноманітні ситуації спілкування, акцентують увагу на розвиток навичок вибудовувати стратегію взаємодії, попереджати конфліктні ситуації.

3. Позитивним є те, що в розробленому посібнику містяться завдання для самостійної роботи студентів-іноземців, однак варто було б задля урізноманітнення змістового компонента, окрім завдань для аудіювання, запропонувати інші види робіт з різних видів мовленнєвої діяльності.

4. Нам імponує структура посібника, у якому завдання, спрямовані на розвиток полікультурної обізнаності, подано у тісному взаємозв'язку з мовним матеріалом, а саме: «Наголошуй правильно», «Практичне мовознавство», «Лексико-граматичні вправи». Проте нам видається, що робота виграла б, якби тестові завдання були пов'язані не лише з мовним матеріалом, а й з культурологічним компонентом.

Однак висловлені зауваження не знижують високої оцінки наукового рівня дисертації, яка є вагомим внеском у розробку проблеми розвитку полікультурної компетентності іноземних студентів на основному етапі навчання української мови.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК

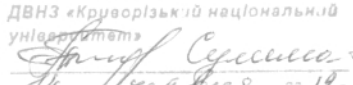
Дисертаційна робота Дирди Ірини Анатоліївни «Розвиток полікультурної компетентності іноземних студентів на основному етапі навчання української мови» є актуальним, самостійним, завершеним дослідженням, а розроблена методика розвитку полікультурної компетентності сприятиме кращому опануванню та розумінню мови, як засобу міжкультурної взаємодії.

За науковою новизною, обґрунтованістю, теоретичною та практичною значущістю отриманих результатів представлена робота відповідає встановленим вимогам, які висувають до робіт на здобуття наукового ступеня кандидата наук, зокрема пунктів 9, 11, 12, 13, 14 положення про «Порядок присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України №567 від 24.07.2013р., а її автор – Дирда Ірина Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.02 – теорія та методика навчання (українська мова).

Офіційний опонент –
кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри
іноземних мов
Криворізького національного університету

С. С. Костюк

Підпис
ЗАСВІДЧУЮ:
Учений секретар ДВНЗ «Криворізький національний університет» «14» Серпня 2019 р.